

Студент 3 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТАН ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто сутність, значення та місце державного контролю серед функцій державного управління. Досліджено та проаналізовано сучасний стан і перспективи розвитку державного контролю в Україні.

Аннотация. Рассмотрены сущность, значение и место государственного контроля среди функций государственного управления. Исследовано и проанализировано современное состояние и перспективы развития государственного контроля в государстве.

Annotation. The article deals with the nature, value and place of state control among the functions of government. The current state and perspectives of development of state control in the country have been investigated and analyzed.

Ключові слова: контроль, функція, державне управління, суб'єкт контролю, контролюючі органи.

Необхідною умовою реалізації політичних та соціально-економічних перетворень в Україні є поступове приведення державного управління до рівня європейських стандартів. Оскільки контроль – одна з головних функцій державного управління та невід'ємний елемент надбудови суспільства, то у процесі розвитку його політичної системи, органів державного і господарського управління, законодавчої виконавчої влади він зазнає серйозних змін. Результати контрольних заходів за останні роки свідчать про те, що масштаби тіньового перерозподілу грошових потоків, у тому числі бюджетних, мізерність доходів від державної власності й обсяги вивезення капіталів за межі України величезні, а схеми скоєння порушень стають "досконалішими". Це свідчить про те, що, незважаючи на велику кількість контрольних органів та служб, чинна система державного контролю далека від досконалої й характеризується слабкістю теоретичної та методичної бази, а також недоліками в організації контрольного процесу. За таких умов дослідження стану державного контролю відзначається актуальністю.

У вітчизняній літературі окремі питання контролю в системі державного управління розглядають: О. Андрійко, В. Гаращук, Л. Кінащук, В. Кобринський, В. Малиновський, Т. Маматова та ін. [1 – 6]. Незважаючи на широке коло досліджуваних проблем державного контролю, зараз немає єдиного науково обґрунтованого підходу до визначення його сутності, а також цілісної концепції, яка б відображала реальне становище контролю у сфері державного управління, що, у свою чергу, значно ускладнює процедуру його здійснення.

Мета статті – дослідити й визначити особливості та проблеми реалізації державного контролю в Україні.

Об'єктом дослідження є процес здійснення господарської діяльності, який підлягає державному контролю.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти державного контролю в Україні.

Дослідження підходів до визначення сутності поняття "контроль" показує, що погляди вчених у даній сфері дещо відрізняються. Існує досить велика кількість визначень контролю. Законом України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" від 05.04.2007 р. № 877-V визначено, що державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання й забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт і послуг, прийнятного рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища. Контроль забезпечує точність і конкретність управління та його відповідність прийнятим рішенням [1].

Завдяки контролю на кожному окремому етапі управлінського процесу суб'єкт управління отримує інформацію про результати діяльності, а також про помилки та зміни ситуації, які можуть призвести до невиконання поставлених завдань або отримання результатів, відмінних від очікуваних. Отримуючи інформацію про правомірність або неправомірність діяльності органу чи посадової особи, її доцільність, можна оперативно втрутитися, обрати інструменти управління відповідно до умов, що склалися, та запобігти небажаним наслідкам. Контроль дає можливість не лише корегувати управлінську діяльність, а й допомагає передбачувати перспективи подальшого розвитку та досягнення конкретного результату [2].

У процесі розвитку системи державного контролю в Україні загалом можна виокремити два основні етапи [3]:

1. Етап становлення (1990 – 2000 рр.), протягом якого сформовано базові умови для створення системи державного контролю та мережі контрольних органів, досягнуто законодавчого та конституційного закріплення ключових гарантій їх діяльності, започатковано законодавче обмеження повноважень щодо контролю підприємницької діяльності, організовано кадрове, інформаційне, методичне та інше забезпечення контрольної системи.

2. Етап оптимізації та вдосконалення (з 2001 р.), який передбачає поглиблене дослідження організації системи державного контролю і правове закріплення її складових з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду в законах, удосконалення взаємодії контрольних органів, створення правових гарантій ефективності державного контролю та обмеження неправомірного втручання держави в господарську діяльність.

Однак останніми роками відбувається переорієнтація сучасної будови української держави на нові принципи діяльності органів виконавчої влади, а, відповідно, й на нові підходи до завдань, функцій державних органів, їх структури. У зв'язку із цим виникає нагальна потреба переосмислення призначення контролю як функції управління та зміни компетенції державних органів контролю [4].

Однак незважаючи на велику кількість суб'єктів контролю в Україні, на жаль, їх діяльність відбувається за відсутності чіткої взаємодії. По суті, державний контроль діє не як єдина система, а існує у формі відокремлених ланок, що в автономному режимі виконують властиві їм завдання й функції, які визначаються численними законами, указами Президента України, постановами уряду та іншими нормативно-правовими актами. Відокремлені дії кожного не відтворюють цілісного стану справ чи то окремого підприємства, чи то галузі в цілому і, як наслідок, не забезпечують ужиття повного переліку відповідних заходів на виконання управлінських рішень для подальшого розвитку соціально-економічних відносин. Зрозуміло, що за таких умов трапляються неузгодженість, дублювання, відсутність взаємодії, а іноді й суперечності. Це свідчить про недосконалість чинної системи державного контролю взагалі, ця система не враховує реалій сьогодення, суперечить принципам побудови демократичної держави і потребує невідкладного, належним чином опрацьованого якісного реформування.

Тому необхідна умова підвищення ефективності державного контролю – це скоординована й упорядкована діяльність зазначених органів у здійсненні контрольних функцій, уникнення дублювання за тими напрямками контролю, які входять до компетенції кількох органів [5].

Таким чином, в Україні є нагальна потреба вирішувати питання реформування державного контролю та створення правового механізму, який би забезпечував його ефективно здійснення на чіткій нормативно-правовій базі. Необхідність такого реформування зумовлена правовою та організаційною невизначеністю багатьох аспектів організації контролю в державному управлінні, зокрема застарілими організаційними механізмами його здійснення.

Недосконале нормативно-правове поле, недостатня ефективність контролю, орієнтація на здійснення державного контролю у формі ревізій та перевірок після завершення фінансово-господарських операцій – усе це не забезпечує належного рівня контролю й усунення виявлених правопорушень, спрямованості суб'єктів державного контролю на запобігання правопорушенням, а також високого рівня координації та обміну інформацією.

Реформування системи державного контролю в Україні необхідно здійснювати у таких напрямках: визначення єдиних концептуальних засад організації державного контролю; оптимізація організаційної структури державного контролю; уточнення й розмежування функцій органів державного контролю; стандартизація форм і методів контрольної діяльності тощо [6].

Удосконалення потребує також порядок координації та впорядкування системи контрольних органів, що передбачає законодавче закріплення в єдиному нормативному акті повноважень кожного з них (Рахункової палати, Державної фінансової інспекції, Державної податкової служби, Державної митної служби України тощо) стосовно здійснення державного контролю. У цьому акті, по-перше, необхідно дати вичерпний перелік органів, які мають право такого контролю, а також чітко визначити функції, права та обов'язки кожного з них. У протилежному разі державний контроль без належної, чітко окресленої організаційної структури і правової бази за умови функціонування десятків контрольних органів та армії контролерів буде малоефективним.

Наук. керівн. Бутенко К. В.

Література: 1. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади: монографія / О. Ф. Андрійко. – К.: Наукова думка, 2010. – 300 с. 2. Контроль та нагляд у державному управлінні: навч. посіб. / В. М. Гаращук. – Х.: Фоліо, 2012. – 176 с. 3. Організація та правове забезпечення контролю як функції управління / Л. Кінашук // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 57–59. 4. Адміністративно-правові аспекти визначення поняття контролю / В. Кобринський / Юридична Україна. – 2010. – № 12. – С. 45–48. 5. Державне управління / В. Я. Малиновський. – К.: Атіка, 2009. – 573 с. 6. Трактатування поняття "державний контроль" у сучасному законодавстві України та його уточнення / Т. Маматова // Вісник державної служби України. – 2011. – № 1. – С. 23–26.